

ČESKÁ OBEC MUSLIMŮ: NYNÍ CELKEM KLID

Karel Černý

Tématiku islámu a blízkovýchodní migrace v roce 2023 převrstvila válka na Ukrajině, střety mezi českými Romy a ukrajinskými uprchlíky, vládní rozpočtové škrty a dopady inflace. Závěr roku se nesl ve znamení střelby na Karlově univerzitě a války v Gaze. Po útoku Hamásu ze 7. října 2023 vyzval Hamás, al-Qáida a Islámský stát k útokům na židovské cíle.² V Česku zůstaly výzvy nevyslyšeny. Podle ministerstva vnitra nedošlo k radikalizaci muslimské komunity. Ani nebyl zvýšen stupeň ohrožení terorismem, jakkoliv rostla frekvence antisemitských projevů.³ Dobrou zprávou uplynulého roku však bylo, že přes výše zmíněné události islamofobie dále slábla. Tématika muslimů a islámu totiž zůstala stranou zájmu politických aktérů a médií, reálné migrační tlaky opadaly. V následujícím textu problematiku spojenou v uplynulém roce s muslimy a islámem představíme podrobněji, když se zaměříme na dění ve veřejné sféře, politice a justici. Přičemž neopomeneme nejdůležitější aktivity týkající se samotných muslimů sdružených v hlavních islámských organizacích v Česku včetně těch, kterými vstupovali do veřejného prostoru.

Tato původní empirická studie má explorativní charakter. Vychází z předpokladu dialektického vztahu mezi charakterem muslimské přítomnosti v Česku a způsobem, jakým je tato přítomnost reflektována majoritní společností a státními institucemi. Předpokládá například, že islamofobie majority ohrožuje tendenci muslimů k integraci a semi-asimilaci, protože je vytlačuje do separace a marginalizace.⁴ V obdobné logice předpokládá, že naopak tendence tuzemských muslimů k integraci a semi-asimilaci hrany islamofobie obrušuje. Především mezi organizovaným segmentem tuzemských muslimů na straně jedné a majoritní společností a státními institucemi na straně druhé tak podle zvoleného východiska dochází k procesu neustálého vyjednávání vzájemného vztahu, který formuje podoby islámu, jež se v tuzemsku etabloují, ale též podobu postojů veřejnosti k muslimům a charakter státních politik a regulací týkajících se islámu.⁵ Tento předpoklad je koherentně doplněn o předpoklad, že do tohoto vztahu kromě úrovně národní vstupuje též úroveň globální. Proto si studie všímá též nadnárodních vazeb tuzemských muslimů.⁶

Studie vychází ze systematického sběru dat týkajících se problematiky, který se odehrál mezi lednem 2023 a březnem 2024, a jejich analýzy. Šlo přitom o čtyři skupiny dat. Za prvé byly monitorovány mediální obsahy s cílem zmapovat mediální pokrytí problematiky a identifikovat pro daný rok stěžejní témata veřejné debaty. Za druhé byly mo-

nitrovány sociální sítě muslimů a islámských organizací v Česku, ale také protimuslimských aktérů s cílem zachytit charakter diskurzu. Za třetí byly vedeny rozhovory se dvěma typy informantů, totiž s představiteli českých muslimů, ať již s konvertity či těmi s imigračním původem, a s ne-muslimy, u nichž lze předpokládat expertní znalost problematiky či jejich vybraných aspektů (s akademiky, pracovníky neziskových organizací či s protimuslimskými aktivisty dlouhodobě sledujícími muslimskou přítomnost i protimuslimskou scénu). Za čtvrté byla získána data, zprávy a další výstupy relevantních státních institucí, výzkumných pracovišť či nevládních organizací, jako jsou zprávy z výzkumů veřejného mínění, data o zločinech z nenávisti či výroční zprávy ministerstva vnitra.

Veřejná debata

Problematika islámu a muslimů nebyla prioritou veřejné debaty jako během tzv. migrační krize. Nedošlo ani k významným islamofobním incidentům. Mediální pokrytí problematiky bylo až do války v Gaze marginální. Veřejnou debatu kultivoval nový prezident Petr Pavel. Ten zaujal vyvážené stanovisko k válce⁷ v Gaze a převzal kytici od brněnských muslimů, přičemž se nedopouštěl islamofobních výroků, jež bývaly běžné u jeho předchůdce Miloše Zemana.⁸ Navíc pokračoval rozpad protimuslimské a antiimigrační aktivistické scény, způsobený neshodami ohledně války na Ukrajině.⁹ Alternativní média však dále

produkovala nenávistné obsahy proti muslimům a migrantům, dokazující neschopnost Evropské unie a západních států integrovat je do společnosti, což bylo součástí propagandistické války Ruska proti České republice. Kupříkladu byly šířeny dezinformace, že Ukrajina poskytla zbraně Hamásu.¹⁰

Seriózní média informovala o Týdnu brněnské mešity, který od 2. do 9. října 2023 připomínal pětadvacáté výročí výstavby a otevření tamní mešity. Muslimové uspořádali vzdělávací akce pro veřejnost s cílem obeznámit ji s islámem. Na nich vystoupili i nemuslimové včetně akademiků zabývajících se islámem. Vrcholem oslav bylo předání kytice v národních barvách českému prezidentu Petru Pavlovi a slovenské prezidentce Zuzaně Čaputové.¹¹ Muslimští lídři si pochvalovali vztahy se sousedy, kteří se mešity zprvu obávali a proti výstavbě protestovali. Nicméně stávající prostory jsou již kapacitně nedostatečné, páteční modlitby se musejí konat dvakrát. Podle předsedy Islámské nadace v Brně Muníba Alraviho se tak brněnská komunita čítající několik set aktivních věřících poohlíží po stavebním pozemku.¹²

Hlavní média otevřela kultivovanou debatu o migraci z převážně muslimských zemí v souvislosti s premiérou filmu *Hranice*.¹³ Polská režisérka Agnieszka Hollandová iniciovala společenskou debatu o pokračující humanitární krizi na polsko-běloruské hranici.¹⁴ Příkladem boření protimuslimských klíšé v médiích bylo zvolení novinářky a fotbalistky

původem z Afghánistánu, Fatimy Rahimi, tváří časopisu *Heroine*. Ta Afghánky označuje za „bojovnice“ a svým příběhem ukazuje, že je integrace uprchlíků možná, jakkoliv třeba trnitá.¹⁵

Hlavním námětem veřejné debaty spojované s islámem se stal izraelsko-palestinský konflikt. Zpočátku se zdálo, že ho politici napříč ideologickým spektrem využijí k oživení proti-muslimských sentimentů. Bývalý ministr zahraničí za sociální demokracii, Lubomír Zaorálek, ve vypjaté atmosféře po útoku Hamásu naznačil, že Evropa nemá o migrantech přehled a jde o bezpečnostní hrozbu. Europoslanec za pravicově konzervativní TOP 09 Jiří Pospíšil šel ještě dále, když o potomcích migrantů z převážně muslimských zemí paušálně prohlásil, že nepřijali evropské hodnoty, když oslavují útok Hamásu na izraelské civilisty.¹⁶

Jako problematické se nicméně jeví, že organizovaní muslimové po útoku Hamásu nikdy nevydali prohlášení odsuzující násilí s odkazem, že nejde o náboženský konflikt, ale o územní spor.¹⁷ Přitom kupříkladu *Ústředí muslimských obcí* (ÚMO) odsoudilo střelbu na Karlově univerzitě, ačkoliv tragédie též nijak nesouvisela s náboženstvím. S koncem roku pak již třeba facebooková stránka *Muslimské obce v Praze* sdílela příspěvky kritizující postup izraelské armády v Gaze, tudíž se ke konfliktu nepřímo vyjadřovala.¹⁸

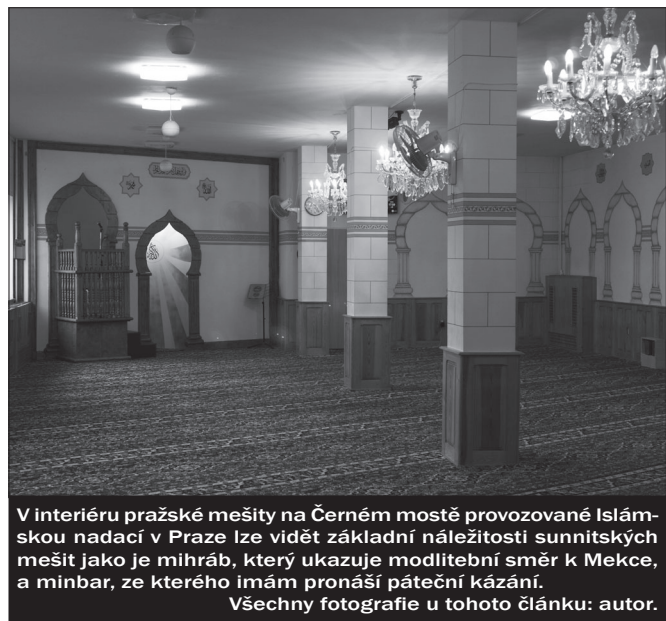
Média si nálad mezi organizovanými muslimy, žijícími ve výrazně proizraelské zemi, všimla, když kritizovala páteční kázání v pražské mešitě. V kázání se

17. listopadu zazněly údajně problematické pasáže o boji s nepříteli Boha a o palestinských mučednicích:

„Ó Alláhu, obracíme se na Tebe kvůli obyvatelům Gazy, abys jim dal zvítězit nad Tvým i jejich nepříteli. Bud' milostivý k jejich mučedníkům, přijmi je mezi zbožné.“ V kázání z 2. prosince byly zase líčeny válečné zločiny páchané Izraelem: „Služebníci Alláhovi, dnes vidíme zločiny proti lidskosti v okupované

Palestině a trpělivé Gaze, kdy dochází k zabíjení, zastrašování a vyhánění nevinných dětí, žen a starců, ničení mešit, kostelů, nemocnic a škol, stromů i půdy, jsme svědky kolektivní likvidace a do očí bijící agrese, která nese znak povýšenosti, nadřazování se, arogance a ukazování síly.“ Kromě obsahu kázání bylo novináři kritizováno, že jejich nahrávky byly na internetových stránkách provozovaných muslimy odstraňovány nebo promazávány. O obsahu kázání nechtěl nikdo hovořit, což bylo chápáno jako další projev nedůvěryhodnosti.¹⁹

Jako problematické byly novináři spatřovány též příspěvky na sociálních sítích muslimů.²⁰ Na facebookové stránce *Islámské nauky a islám v praxi*, provozované konvertitou Lukášem Alím Větro-

V interiéru pražské mešity na Černém mostě provozované Islámskou nadací v Praze lze vidět základní náležitosti sunnitských mešit jako je mihráb, který ukazuje modlitební směr k Mekce, a minbar, ze kterého imám pronáší páteční kázání. Všechny fotografie u tohoto článku: autor.

cem, se objevil příspěvek „Co se skutečně stalo 7. října 2023 za ploty a zdi okolo Gazy?“, přičemž doprovodné převzaté video útok Hamásu líčilo zavádějícím způsobem jako precizní vojenskou akci proti izraelské armádě: „Ačkolí při útoku mohlo dojít k několika neospravedlnitelným útokům na izraelské civilisty, které ještě čekají na vyšetřování, drtivá většina z izraelských obětí patrně zahynula v důsledku následné zbesilé a panické reakce izraelské armády. (...) Aby se odvrátila pozornost od tohoto skandálního selhání, přikročilo se k šíření lží o upečených a státních dětech, mučených a rozsekávaných civilistech, znásilněných ženách a postřelených účastnících koncertu.“²¹ Bývalý předseda Muslimské obce v Praze palestinského původu Mohamed Abdel

Poznámky

- 1 Předkládaný text je rozšířenou a přepracovanou verzí anglicky psané studie pro ročenku *Yearbook of Muslims in Europe* z nakladatelství Brill.
- 2 „Projevy extremismu a předsudečné nenávisti. Souhrnná situáční zpráva 2. pololetí roku 2023“. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky, 2023, s. 7.
- 3 Kateřina Vaníčková, „Extremisté a xenofobové upadají, sílí antisystémová hnutí, varuje vnitro“. *iDNES.cz* [online], 1. 2. 2024, [2024-2-10]. URL: <https://www.idnes.cz>.
- 4 Pionýrskou studii muslimů žijících v Česku provedenou s pomocí těchto typů adaptace přistěhovalců nabídl Daniel Topinka, *Integrace muslimů do české společnosti*, disertační práce, Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2008. Meze aplikace konceptu ve výzkumu později kriticky zhodnotil Daniel Topinka (ed.), *Muslimové v Česku. Etablování islámu a muslimů na veřejnosti*, Brno: Barrister a Principal, 2016, s. 10–11.
- 5 Podrobněji k teoretickému východisku viz Karel Černý, „Muslimové imaginární a muslimové skuteční – pohled sociologa“, in: Ondřej Beránek – Bronislav Ostřanský (eds.), *Stíny minaretů. Islám a muslimové jako předmět českých veřejných polemik*, Praha: Academia, 2016, s. 60–72. Pronikavou analýzu vztahu mezi diskurzem o islamofobii a diskurzem

- o islamofašismu viz Natalia Doyle, „Islam and the European Crisis: Reciprocal Discrimination and Co-radicalization“, in: Johann Arnason (ed.), *European Integration: Historical Trajectories, Geopolitical Contexts*, Edinburgh: Edinburgh University Press, 2019, s. 140–161.
- 6 Olivier Roy, *Globalized Islam. The Search for a New Ummah*, New York: Columbia University Press, 2004.
- 7 „Co řekl prezident Petr Pavel během své cesty po Izraeli a Kataru“. *Facebook* [online], 18. 1. 2023, [2024-2-25]. URL: <https://www.facebook.com/rozhlasbv>.
- 8 Miloslav Mareš (ed.), *Ne islámu! Protiislámská politika v České republice*, Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2016.
- 9 Za dílčí postřehy vděčím Lukáši Lhoťanovi, který je obeznámen s prostředím proti-muslimských aktivistů. Komunikace s autorem z ledna a února 2023.
- 10 „Projevy extremismu...“, s. 6.
- 11 „Začal týden brněnské mešity. Muslimové připravili kytice pro Pavla a Čaputovou“. *iDNES.cz* [online], 2. 10. 2023 [2024-2-25]. URL: <https://www.idnes.cz>.
- 12 „Mešita v Brně už věřícím prostorově nestačí, modlitby se konají nadvakrát“. *iDNES.cz* [online], 8. 10. 2023 [2024-2-25]. Dostupné tamtéž.
- 13 Podrobnosti k filmu viz „Hranice“. *Česko-Slovenská filmová databáze* [online]. [2024-2-25]. URL: <https://www.csfd.cz>.

- 14 Srov. Jonáš Zbořil, „Hranice objímá uprchlíky a chválí aktivisty. Není to málo?“. *Seznam Zprávy* [online], 19. 10. 2023 [2024-2-25]. URL: <https://www.seznamzpravy.cz>. Viz také interview Erik Tabery, „Když to není složité a jste za to chváleni, tak to jsme velmi snadno hodní a dobří“. *Respekt* [online], 29. 7. 2023 [2024-2-25]. URL: <https://www.respekt.cz>.
- 15 „Fatima Rahimi je další Moje Heroine roku 2023“. *Časopis Heroine* [online], 19. 9. 2023 [2024-2-25]. URL: <https://www.youtube.com>.
- 16 Václav Černý, „Zaorálek: Evropa neví, koho má na svém území. Nedemonizujeme muslimy, vyzvala expertka“. *CNN Prima News* [online], 16. 10. 2023 [2024-2-25]. URL: <https://cnn.iprima.cz>.
- 17 Komunikace autora s konvertitou Ondřejem Adamíkem, 18. října 2023.
- 18 Muslimská obec v Praze, *Facebook* [online]. [2024-2-25]. URL: <https://www.facebook.com>.
- 19 Václav Janouš, „Služebníci Alláhovi, vidíme zločiny proti lidskosti. Co se děje v českých mešitách“ [online]. *iDNES.cz*, 3. 1. 2024 [2024-2-25]. URL: <https://www.idnes.cz>.
- 20 Tamtéž.
- 21 Islámské nauky a islám v praxi, *Facebook* [online]. [2024-2-25]. URL: <https://www.facebook.com>.

Pražská mešita na Černém Mostě v Blatské ulici byla otevřena v roce 1999. Tradičně je vstřícná vůči veřejnosti a každoročně pořádá exkurze pro školní skupiny z řad nemuslimů.

Mageed, známý jako Mohamed al-Asmar,²² je dle dostupných informací aktivní ve *Sdružení přátel Palestiny*,²³ jehož facebookové stránky násilí Hamásu proti izraelské okupaci reflektují též poněkud nekriticky.²⁴

Postoje muslimů a Arabů k válce v Gaze jsou ale nepřekvapivě nesourodné, bez známek tendence ke konsenzu, jelikož nejde o nijak homogenní skupinu. Možné interpretace této postojové variability jsou následující. Na sociálních sítích někteří administrátoři tématu neposkytují prostor, zaměřují se na praktické záležitosti každodenního života, jako je hledání práce a možností studia či docházka dětí do škol a zajištění zdravotní péče. Pro jiné je Gaza daleko nebo jsou zděšeni brutalitou Hamásu, projevuje se též protipalestinský sentiment části Arabů. Jiní jsou naopak propalestinskí, sledují arabská média, nikoliv ta česká, a konvertitky ze smíšených manželství občas přebírají politické názory manželů.²⁵ Odpor proti válce v Gaze tak část muslimů a Arabů propojil do jednoho hnutí se studenty a levicovými aktivisty z iniciativy *Ne naším jménem!* Propalestinské demonstrace však byly umírněnější než v zahraničí, muslimsko-arabský segment demonstrantů tvoří především ti český

hovořící Palestinci, kteří jsou muslimy nepraktikujícími. Diskurz demonstrací je levicově nacionalistický, což znamená, že zdůrazňuje existenci palestinského národa a jeho právo na nezávislý stát, izraelskou okupaci chápe jako výhonek rasismu a kolonialismu, americkou podporu Státu Izrael vydává za imperialismus a úsilí

Palestinců o národní sebeurčení rámuje jako součást globálního anti-koloniálního boje.²⁶ Jejich nacionalistickým heslem je „*Svoboda pro Palestinu!*“ nebo „*From the river to the sea, Palestine will be free!*“, nikoliv „*Alláhu akbar!*“ Od podpory Hamásu je odrazováno, islamistický diskurz absentuje.²⁷

Konvertitce Kateřině Gamal Richterové, která se dlouhodobě zabývá antisemitismem mezi muslimy²⁸ a působí ve společnosti *HateFree Culture*,²⁹ vadí neschopnost řady muslimů pochopit bolest Židů a Hamás odsoudit: „*Jsem přístupem muslimů v Česku rozladěná. Měli strach Hamás odsoudit. Jako by se báli, že tím něco zradí. To téma ale lidi rozděluje, ničí stará přátelství. Takže já se k tomu již nevyjadřuji.*“³⁰ Na opačném konci spektra takto do veřejné debaty za muslimy vkročil konvertita Jan Hamza Velička,³¹ stojící za profilem *Free Palestine from Hamas*.³² Hamás odsuzuje za útok proti Izraeli i za útlak Palestinců. Tuzemští muslimové jsou prý za stigmatizující spojování s terorismem spoluzodpovědní, protože jejich představitelé Hamás neodsoudili jako neislámskou teroristickou organizaci, jelikož jsou jim cíle, ne nutně metody, Hamásu blízké.³³

Polovina veřejnosti považovala nově příchozí cizince za problém, což se může zdát hodně, šlo ale o nejnižší míru obav od roku 2003. Obavy z cizinců tak od migrační krize klesají, v roce 2015 totiž považovalo cizince za problém rekordních 69 % Čechů.³⁴ Ovšem stále platí, že jsou Čechům ze všech etnických skupin nejméně sympatičtí Arabové spolu s Romy. Přesto se i zde postoje veřejnosti od dob migrační krize zřejmě zlepšují. Arabové jsou nepřekvapivě více nesympatičtí lidem s nižším vzděláním, s nižší životní úrovní a těm starším. Naopak mladší generace je výrazně tolerantnější.³⁵ Je ale zapotřebí vidět, že sociální distance vůči národnostem spojovaným s islámem zůstává největší i podle dalších sociologických šetření. Ve výzkumu agentury STEM se Češi nejvíce distancovali od Afghánců a Arabů, následovaných Súdánci, Syřany a Turky.³⁶ Podobně postoje vůči muslimům zůstávají kvůli jejich náboženské jinakosti veskrze negativní, ačkoliv se oproti roku 2020 též výrazně zlepšily. Muslima totiž nechtěla mít za souseda polovina Čechů (49 %), ale člověka jiné barvy pleti jen 15 % a cizince 14 %. Leč v roce 2020 si nepřálo mít souseda muslima 66 % a cizince 24 % Čechů.³⁷ Přesto je třeba uvést, že válka v Gaze opětovně přinesla mírný nárůst obav z uprchlíků, cizinců a radikálních náboženských skupin.³⁸

Oslabování islamofobie též zrcadlí pokles islamofobních činů z nenávislosti, mapovaných nevládní organizací *In IUSTITIA*. Byl zaznamenán jediný protimuslimský incident. Po mnoha letech se neodehrál útok motivovaný arabskou národností nebo uprchlickým či migračnickým statusem oběti. Po odeznění tzv. uprchlické krize tedy pokračuje trend poklesu útoků na muslimy, Araby a uprchlíky. Jejich frekvence se již dokonce dostala na úroveň před tzv. migrační krizí.³⁹ Přesto se část muslimů v Čes-

Poznámky (pokračování)

- 22 Muslimská obec v ČR, *Facebook* [online]. [2024-2-25]. Dostupné tamtéž. Viz též Mohammed Alasmar, *Facebook* [online]. [2024-2-25]. Dostupné tamtéž.
- 23 Vladimír Ševela, „Muslimy už nevede obviněný Sáňka. Nahradil ho muž z Palestiny?“ [online]. *Echo24.cz*, 31. 7. 2014 [2024-2-25]. URL: <https://echo24.cz>.
- 24 Přátelé Palestiny, *Facebook* [online]. [2024-2-25]. URL: <https://www.facebook.com>.
- 25 Telefonický rozhovor autora s arabistkou Veronikou Kramárekovou, 24. ledna 2024.
- 26 Pro antikoloniální rámování sporu viz *Dekolonizujte Palestinu* [online]. [2024-2-25]. URL: <https://www.dekolonizujtepalestinu.cz/>.

27 Telefonický rozhovor autora s antropologem Zbyňkem Tarantem, 21. března 2024.

28 Kateřina Gamal Richterová, *Původ moderního antisemitismu mezi muslimy a antisemitismus mezi muslimy v České republice. Diplomová práce*, Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2022.

29 *HateFreeCulture* [online]. [2024-2-25]. URL: <https://www.hatefree.cz/>.

30 Telefonický rozhovor autora, 2. ledna 2024.

31 Jan Hamza Velička, *Facebook* [online]. [2024-2-25]. URL: <https://www.facebook.com>.

32 *Free Palestine From Hamas* [online]. [2024-2-25]. URL: <https://www.facebook.com>.

33 Velička, *Facebook*...

34 „Názory české veřejnosti na přítomnost cizinců v ČR“, *CVVM* [online], 2. 5. 2023 [2024-2-25]. URL: <https://cvvm.soc.cas.cz>.

35 „Vztah české veřejnosti k národnostním skupinám žijícím v ČR“, *CVVM* [online], 2. 5. 2023 [2024-2-25]. Dostupné tamtéž.

36 „Většině Čechů by nevedlo mít za souseda Vietnamce...“ *STEM* [online], 7. 12. 2023 [2024-2-25]. URL: <https://www.stem.cz>.

37 „Tolerance k vybraným skupinám obyvatel“, *CVVM* [online], 27. 4. 2023 [2024-2-25]. URL: <https://cvvm.soc.cas.cz>.

38 „Veřejnost o svých obavách a bezpečnostních rizicích pro Českou republiku“, *CVVM* [online], 8. 1. 2024 [2024-2-25]. Dostupné tamtéž.

ku nadále necítí bezpečně. Alternativu ke kontroverzním výzvám k pořizování zbrojních průkazů muslimkám čelícím na veřejnosti ústrkům nabízí konvertitka Kateřina Gamal Richterová, když se stala instruktorkou moderní sebeobranu.⁴⁰

Oslabení islamofobie snad souvisí též s oslabením reálných migračních tlaků. Česko nadále nepatří k cílovým zemím migrantů z převážně muslimských zemí, zůstává zemí tranzitní. Mezi deseti hlavními zdrojovými zeměmi legálních imigrantů nefiguruje žádný muslimský stát. Dominují příchozí z Ukrajiny, jakkoliv jejich počet klesl. Zde je zapotřebí zdůraznit, že podle poslední zprávy Bezpečnostní informační služby, zveřejněné v říjnu 2023, nebyli mezi ukrajinskými uprchlíky v Česku detekováni islámští radikálové,⁴¹ jakkoliv se do války na Ukrajině zapojují islamisté ze Sýrie a nelze vyloučit riziko jejich odchodu na Západ.⁴² Udělování azylu a dalších forem mezinárodní ochrany bylo v roce 2023 kromě Ukrajinců marginální a týkalo se hlavně občanů Turecka (212) a Uzbekistánu (135). Mezi první desítkou národností figurovali ještě Syřané (49) a Kazaši (36). Výrazně však poklesla migrace nelegální, při tranzitu přes české území bylo zadrženo 4 742 osob, tedy o 78 % méně než v předchozím roce.⁴³

Právo a domácí politika

S proti-muslimskou tematikou prioritně nepracoval žádný významný politický subjekt, ačkoliv byly takovéto pokusy znamenány napříč politickým spektrem po šokujícím říjnovém útoku Hamásu na Izrael. Tematika zásadně nepromluvila ani do prezidentských voleb, jež však veřejnost polarizovaly.

Příkladem je politicky úspěšné pravicově populistické hnutí Svoboda a přímá demokracie (SPD). To svou xenofobní a antiislámskou rétoriku z doby migrační krize upozadilo. Namísto toho se

soustředilo na kritiku vlády a její domácí i zahraniční politiky, včetně podpory Ukrajiny. V politickém programu se mezi deseti hlavními body problematika islámu a migrace samostatně neobjevuje.⁴⁴ Podobně bývalý prezident Zeman, který ve veřejném prostoru vedle Ruska a Číny podporoval proti-muslimské sentimenty, se z politického života stáhl a veřejná vystoupení věnoval kritice vlády a hospodářské stagnace.⁴⁵ Nenávistné projevy proti muslimům a migrantům tak zaznívaly od mimoparlamentních xenofobních pravicových subjektů, které muslimy a migranty vykreslovaly nikoliv inovativně jako násilníky, teroristy a příživníky. Tyto subjekty ovšem ztrácejí popularitu na úkor nových antisystémových uskupení, jež se na problematice islámu neprofilují.⁴⁶

V soudnictví doznávaly starší kauzy spjaté s érou Islámského státu. Okresní soud v Plzni zrušil ochranné psychiatrické léčení u Jana Silovského, které nastoupil po podmíněčném propuštění z vězení. Jde o muže, který se chtěl v roce 2016 přidat k Islámskému státu.⁴⁷ Zásadnější byla repatriace slovenské konvertitky Renáty D. z Iráku, obviněné na Slovensku z terorismu, válečného bezpráví a ohrožení mravní výchovy. Žena s egyptským manželem a dětmi odešla do Sýrie roku 2018, údajně k Islámskému státu.⁴⁸ Bezpečnostní složky prověřují, jakou roli v její radikalizaci hrála kázání bývalého pražského imáma Samera Shehadeha, který po roce 2015 žil v Bratislavě, kde kázal pro asi dvě stě konvertitů, přičemž působil i v dalších slovenských městech jako Žilina, Martin a Košice.⁴⁹

Aktivity a iniciativy hlavních muslimských organizací

Menšina muslimů se sdružuje na bázi náboženství. Většinou jde o solitéry bez potřeby se organizovat, vyhýbající se vstupům do veřejného prostoru. Pokud

se již sdružují, tak spíše na bázi etnických sítí. Také v menšině těch muslimů, kteří docházejí do mešit, se podle badatelů Jaroslava Šotoly a Daniela Topinky hojně vyskytují tzv. aviatici, kteří modlitebnu jen „prolétnou“, neseznamují se s imámem či souvěrci.⁵⁰ Organizovaný segment muslimů se navíc nikdy nesjednotil, vždy se štěpil po linii etnicity. Mimořádná heterogenita tuzemských muslimů se totiž propisuje i do jejich organizovaného segmentu, kde najdeme v Česku etablované arabské absolventy českých a slovenských vysokých škol, obchodníky ze Zálivu, bývalé válečné uprchlíky z Bosny a Čečenska, turecké podnikatele, politické azylanty z Uzbekistánu a dalších zemí postsovětského prostoru, zahraniční studenty českých univerzit, konvertity z Česka i zemí bývalého Sovětského svazu.⁵¹ Zastřešující organizací muslimů nicméně zůstává ÚMO, jehož dlouholetým předsedou je Munib Alravi původem z Iráku. Neorganizuje aktivity pro muslimy či veřejnost, ale hájí zájmy pražské, brněnské a teplické muslimské obce směrem ke státu. Paralelně s ÚMO působí Islámská nadace, která spravuje modlitebny v jednotlivých městech a též web IslámDnes,⁵² zajišťující tuzemským muslimům informační servis.

Někteří muslimové deklarovali, že islámské organizace chtějí být nezávislé na muslimských státech a jimi prosazovaných výkladech islámu. Realita bude ale patrně jiná.⁵³ Lze uvést překlad životopisu proroka Muhammada, sepsaného bosenským absolventem káhirské univerzity al-Azhar Safvetem Halilovićem. Překlad pořídil konvertita Lukáš Alí Větrovec s vazbou na Bosnu.⁵⁴ Na jím spravované internetové stránce e-islam.cz probíhaly další aktivity s mezinárodním přesahem. Často ve spojení muslimů v Česku a na Slovensku, kde studuje religionistiku, přičemž je aktivní v brněnské mešitě, jež má ke Slovensku blíže než

39 Jde o předběžné výsledky, ale dlouhodobý trend je zřejmý. Komunikace s Benjaminem Petruželkou, 11. 1. 2024.

40 Telefonický rozhovor autora, 2. ledna 2024.

41 Adam Musil, „Největší hrozbou je Rusko, Čína dál buduje kontakty, stojí ve výroční zprávě BIS“, ČT24 [online], 26. 10. 2023 [2024-2-25]. URL: <https://ct24.ceskatelevize.cz>.

42 Václav Janouš, „Islamisté pronikají na Západ přes Ukrajinu, vměšují se mezi bojovníky“, iDNES.cz [online], 13. 2. 2023 [2024-2-25]. URL: <https://www.idnes.cz>.

43 „Čtvrtletní zprávy o situaci v oblasti migrace“, Ministerstvo vnitra České republiky [online], 2023, [2024-2-25]. URL: <https://www.mvcr.cz>, s. 1–2.

44 „Program pro volby do Evropského parlamentu 2024“, SPD [online]. [2024-2-25]. URL: <https://www.spd.cz>.

45 „Miloš Zeman – vánoční poselství 2023“, Facebook [online]. 6. 1. 2024 [2024-2-25]. URL: <https://www.facebook.com>.

46 „Čtvrtletní zprávy o situaci v oblasti migrace“... s. 3.

47 „Projevy extremismu...“, s. 7.

48 „Slovenku obviněnou z terorismu poslal soud do vazby, hrozí jí doživotí“, iDNES.cz [online], 17. 2. 2023 [2024-2-10]. URL: <https://www.idnes.cz>.

49 Václav Janouš, „Radikalizoval i Slovák. Policie prověřuje kázání pražského imáma v Bratislavě“, iDNES.cz [online], 23. 2. 2023 [2024-2-10]. Dostupné tamtéž.

50 Jaroslav Šotola – Daniel Topinka, „Náboženské pole a jeho aktéři. Vymezování se, autorita a projekty“, in: Topinka (ed.), *Muslimové v Česku...* s. 400–401.

51 Luboš Kropáček, „Náboženské pole muslimských přistěhovalčeských komunit“, in: Miloš Havelka (ed.), *Víra, kultura a společnost. Náboženské kultury v českých zemích 19. a 20. století*, Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2012, s. 127–146.

52 *IslámDnes* [online]. [2024-2-25]. URL: <https://islam.cz/>.

53 Rozhovor autora 26. 1. 2024 v pražské mešitě na Černém Mostě.

54 „Životopis Posla Božího, mír a požehnání Boží s ním, přeložen do češtiny“, *E-Islám.cz* [online], 21. 1. 2023 [2024-2-25]. URL: <https://www.e-islam.cz>.

Pan Amis svůj obchod s orientálními potravinami v centru Prahy provozuje již od roku 2002. Díky kvalitě zboží a vřelosti v jednání se zákazníci se stal oblíbeným a vyhledávaným mezi sousedy ve čtvrti, studenty z nedaleké Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy a také muslimy žijícími v širší Praze. Občas se prý stane incident, kdy mu někdo začne spílat do cizince. Většinou prý ale stačí ukázat českou občanku, aby si takový člověk uvědomil, že je v Česku jako zbožný muslim již hodně dlouho doma stejně jako všichni ostatní.

mešita pražská. Portál e-islam.cz nabízel třeba českou mutaci islámské internetové akademie pro ženy, která „funguje pod dohledem učenců v Saúdské Arábii.“⁵⁵

Někteří muslimové se jako jednotlivci i organizovaně zapojili do pomoci Ukrajině. Kupříkladu spolek *Amaria* vozí humanitární pomoc na Ukrajinu.⁵⁶ Spolek je v obchodním rejstříku zapsán na stejné adrese jako Muslimská obec v Praze.⁵⁷ Dále byly podle novinářů Václava Janouše a Miroslavy Sloupové a jejich zdrojů zevnitř zpravodajské komunity v kontextu války na Ukrajině zaznamenány případy Čečenců, kteří dříve odešli z Česka bojovat do Sýrie a po porážce tamních povstalců kočují od džihádu k džihádu a zapojují se do ukrajinských ozbrojených sil. Novináři naznačují, že je jejich návrat do Čech bezpečnostní hrozbou.⁵⁸ Z hlediska aktivit tuzemských muslimů s nadnárodním přesahem lze ještě uvést, že se zástupci Muslimské obce v Praze v rámci mezináboženského dialogu účastnili konference Mezinárodní aliance pro náboženskou svobodu a víru,⁵⁹ pořádanou ministerstvem zahraničí 28. až 30. listopadu 2023.⁶⁰

Po pandemii covid-19 již muslimské komunity naplno obnovily veřejné aktivity. Vůči majoritní společnosti však zůstávají relativně uzavřené. Vliv na to měl zřejmě i dvojitý metr, se kterým se v Česku přistupovalo k různým migrantům. Především Arabové nelibě nesli, že byli Ukrajinci přijati lépe než migranti z muslimských zemí, což bylo kritizováno na sociálních sítích. Muslimské komunity jsou však nadále umírněné a imunní vůči výzvám zastánců extremistických forem islámu. Se salafistickou, respektive wahábiistickou verzí islámu sympatizují jen jednotlivci.⁶¹

Muslimská obec v Praze se angažovala v pomoci muslimům žijícím v Česku, organizovala též sbírku na pomoc postiženým živelními pohromami v Maroku a Libyi. Asistovala při muslimských pohřbech a účastnila se Knižního veletrhu Svět knihy, kde měla stánek, přičemž vydala brožuru o základech islámu. Tradičně participovala na mezináboženském dialogu.

V pražských modlitebnách, v ulicích Blatská, Opatovická, Průběžná, Na Košince či Roháčova a také v Tuchoměřicích byl běžný provoz, včetně pátečních kázání, oslav muslimských svátků a společných přerušení půstu v měsíci ramadánu. V Blatské ulici pokračovala sobotní výuka arabštiny a uskutečnilo se několik školních exkurzí. Také v mešitách a modlitebnách v Brně, Teplících, Karlových Varech a Hradci Králové, kde působí místní sunnitské muslimské obce pod hlavičkou ÚMO, pokračoval běžný provoz. V minulosti aktivnímu imámu Osamovi Deirimu, který působil v Teplících a Praze, nebylo prodlouženo povolení k pobytu.⁶² Fluktuace na pozicích imámů tak zůstává dlouhodobě vysoká. Zejména imámové zahraniční pak mají nižší šanci porozumět realitám české společnosti a přizpůsobit jim své interpretace islámu.

V Brně byla v provozu také samostatná ší'itská mešita. Také Uzbekové a Turci se scházeli separátně, momentálně organizováni ve Svazu islámských kulturních center ve Strašnicích na Praze 10. Působí

zde imám z Německa a Uzbekistánu. Svaz se orientuje na kolektivní praktikování (*zikr*) islámské mystiky v pojetí súfijského řádu (*tariqa*) Nakšbandíja a dále na pravidelné večere a přednášky pro členy. Nepořádá akce pro veřejnost.⁶³

Pokračoval trend od dob pandemie covidu-19, kdy se jako ve veřejném prostoru aktivnější než formální náboženské organizace centrované kolem mužů středního a staršího věku jeví nezávislí jednotlivci či neformální skupinky z řad konvertitů, žen a mladší nastupující generace aktivní na sociálních sítích.

Závěr

Problematika islámu a muslimů nebyla prioritou veřejné debaty jako v letech tzv. migrační krize. Tématiky se navzdory válce v Gaze nechopil žádný významný politický subjekt, nestala se primární mediální agendou. Také nový prezident Petr Pavel se na kritice islámu neprofiluje jako jeho předchůdce. Uklidnění situace dále napomohl definitivní rozpad tuzemské anti-islámské scény, pokles intenzity tzv. islámského terorismu v Evropě a také oslabení reálné migrace, což se ovšem může do budoucna rychle změnit. Tyto faktory se nicméně v roce 2023 podílely na tom, že distancovanost české veřejnosti vůči migrantům, Arabům a muslimům se snížila. Pokles negativního vymezování se vůči těmto občanům se pak projevil i ve výrazném poklesu výskytu zločinů z nenávisti namířených proti těmto skupinám. To jen potvrzuje pokračování trendu posledních let. Zde ostatně autor stati spatřuje potenciál pro další výzkum. Totiž nezkoumat islamofobii a její příčiny jen v období, kdy je na vzestupu a kdy jde zcela zřetelně o závažné společenské téma, ale také v období, kdy je naopak na sestupu. To slibuje odhalit příčiny jejího oslabování, které nemusejí být nutně protikladné vůči příčinám jejího vzestupu. Podobně by si pozornost zasluhoval výzkum toho, zda a jakým způsobem v Česku žijící muslimové na fluktuující islamofobii reagovali a zda a jakým způsobem inovovali své adaptační strategie.

Poznámky (dokončení)

55 „Otevřen zápis do letního semestru islámské internetové akademie pro ženy Seffratu E-islam“. *E-Islám.cz* [online], 6. 12. 2023 [2024-2-25]. Dostupné tamtéž.
56 Spolek Amaria, *Facebook* [online]. [2024-2-25]. URL: <https://www.facebook.com>.
57 Výpis z obchodního rejstříku.

58 Václav Janouš, „Islamisté pronikají na Západ přes Ukrajinu, vměšují se mezi bojovníky“. *iDNES.cz* [online], 13. 2. 2023 [2024-2-25]. URL: <https://www.idnes.cz>.

59 Muslimská obec v Praze, *Facebook* [online]. [2024-2-25]. URL: <https://www.facebook.com>.

60 „Ministr Lipavský zahájil ministerskou konferenci Mezinárodní aliance pro svobodu náboženství nebo

přesvědčení“. *Ministerstvo zahraničních věcí České republiky* [online], 28. 11. 2023 [2024-2-25]. URL: <https://mzv.gov.cz>.

61 „Projevy extremismu...“, s. 5.

62 Emailová komunikace autora s Vladimírem Sánkou, 31. 12. 2023 a 30. 1. 2024.

63 Z rozhovoru s českým konvertitou Kristiánem Dembickým, leden 2022.

Vrcholem veřejných aktivit organizovaných muslimů byla oslava výročí otevření brněnské mešity. Byla konstruktivně využita k osvětě většinové společnosti. Nicméně jistá uzavřenost muslimských komunit přetrvává. Důvěryhodná nebyla reakce organizovaných muslimů na válku v Gaze. Jako dlouhodobě problematická se jeví též vysoká fluktuace imámů. Za téma hodné výzkumu pokládám dopady války na Ukrajině na tuzemské muslimské komunity, včetně muslimů pocházejících ze zemí bývalého Sovětského svazu. Veřejné aktivity muslimů se přesouvají na sociální sítě, zřetelné to bylo především v období pandemie covid-19, což zviditelňuje hlasy těch, kteří netvoří jádro formálně organizovaných uskupení a působí spíše soliterně. Tento možný posun totiž symbolizuje hlubší generační, etnickou a genderovou obměnu. Starší generace mužských zakladatelů islámských organizací z 90. let 20. století rekrutující se z bývalých arabských vysokoškolských studentů či konvertitů ustupuje do pozadí. Namísto nich nastupují mladší muslimové a muslimky, často s formálním vysokoškolským vzděláním v oblasti islámu, které český vysokoškolský systém po roce 1989 začal nabízet (religionistika, blízkovýchodní studia) a rekrutující se z pestrého etnického spektra. Tato generační obměna tuzemských muslimů by také neměla uniknout odborné pozornosti.

Czech Muslim community: quite calm now

The paper deals with Islam and Muslims in the Czech Republic in 2023. It focuses on the state and activities of Muslim communities as well as on the way the majority of the society perceives Muslims and Islam and how relevant government institutions regulate the Muslim presence in the country. It is an empirical study based on interviews with Muslims and insiders with an expert knowledge of the topic, analyses of open sources, media monitoring and social networks content. There was a significant decline of Islamophobia and relevant hate crimes. Islam was not on top of the agenda of leading political subjects and media, antimuslim activism deteriorated. The new president most probably also contributed to this trend. However, Muslim organizations did not take a clear stance on the Hamas attack on Israel and it seems that Muslims in the Czech Republic are split on the topic significantly.

Karel Černý je sociolog působící na Fakultě humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze. Zabývá se problematikou českých a evropských muslimů, a to v komparativní perspektivě, když díky Fulbrightovu stipendiu na Kalifornské univerzitě zkoumal též islám v USA. Kromě toho se věnuje blízkovýchodnímu uprchlictví na příkladu iráckých jezídů a problematice strukturálních příčin nestability Blízkého východu, o čemž publikoval monografii *Instability in the Middle East: Structural Changes and Uneven Modernisation 1950–2015* (2017).